

In het hele land wordt dit weekend voor de twaalfde keer de Dag van de Architectuur gevierd. Het Architectuurcentrum Amsterdam organiseert een tentoonstelling en rondleidingen langs de 130 nieuwbouwprojecten die Amsterdam de laatste drie jaar hebben veranderd. Thijs Asselbergs (1956), architect te Haarlem en een van de rondleiders, werpt een blik vooruit. Op zoek naar parels en naar missers.

Architect Thijs Asselbergs bij kantoor en informatiecentrum New Deal in stadsdeel Zeeburg. FOTOS: WURBODDE JONG

Speurtocht naar favoriet en misser

De meeste architecten laten zich niet graag verleiden tot kritiek op het werk van hun collega's. Zo niet Thijs Asselbergs, voormalig stadsarchitect van Haarlem en voorzitter van de Haagse Welstandscommissie. Gretig bladert hij in zijn volle agenda om met de verslaggever in zijn kielzog een paar uur door Amsterdam te rijden. Foeterend over de Zuidas: "Over tien-twintig jaar zijn die gebouwen vlooiendoepjes." En turend naar De Toekomst, het trainingscentrum voor de Ajax-jeugd van René van Zuijk: "Moet je die tribune zien, wat een eenvoud en elegantie. Die grote masten die stoer staan te zijn. Wat zal Ajax hier trots op zijn."

Al tijdens zijn stadsarchitectperiode nam Asselbergs geen blad voor de mond. Vol vuur zette hij zich in tegen de 'gangbare saaiheid'. Gebouwen moesten iets toevoegen aan hun omgeving, vindt hij. Ze moeten tijdloos zijn, maar wel van deze tijd. Zelf bouwde hij de nieuwe Lange Brug over het Spaarne en het futuristisch ogende gebouwencomplex van het Haarlemse Energiebedrijf. Op dit moment werkt hij aan zijn eerste woningen in Buitenveldert.

We hebben afgesproken bij kantoor en informatiecentrum New Deal in stadsdeel Zeeburg, waar de woningen voor het naburige Borneo/Sporenburg worden verkocht. Het tijdelijke bouwswel van Heren 5 is een van Asselbergs meest favoriete gebouwen: "Eigenlijk is dat gebouwtje één grote trap. Met minimale middelen hebben de architecten een ding gemaakt waarvan je voelt dat het tijdelijk is, maar waar ook veel architectuurpret aan valt te beleven. Net als de directieketen van Oud zal dit tijdelijke bouwswel ooit worden gekoesterd."

Zijn blik dwaalt af naar de buurman, Basisschool De Rietlanden, een noodschool van gestapelde containers, voorzien van een hek van kippengaas en prikkeldraad en opgetooid met grindtegels waar een kind onverbiddelelijk zijn handen aan openhaalt. Asselbergs beent er met grote passen op af en barst los: "Dit is toch vreselijk. Die kinderen zitten hier van hun vierde tot hun twaalfde elke dag! Zo'n ding wordt er neergezet met nood als argument, maar over twintig jaar staat het er

nog. Je ziet niet eens waar de ingang is. Buitengewoon troosteloos. Slopen maar die handel."

Zuchtend over zoveel onvermogen, stippelen we de route uit. Asselbergs wil per se langs het KNSM-eiland om een essentiële fout in het stedenbouwkundig plan te laten zien. Dus rijden we even later via KNSM- en Java-eiland naar kleinere invullingen in de Dapperbuurt. We crossen over de ring en de Zuidas. Rijden slingerend onder de Arena door ("Dat dat gebouw nou met uit de as van de weg ligt, daar word je als architect niet vrolijk van."), stoppen even bij het Ajax-jeugdtrainingscentrum om daarna te dwalen door Nieuw-Sloten. Op zoek naar 'de dames' die hier op een serie eilanden nadrukkelijk als vrouwelijke architect woonhuizen hebben ontworpen: "Blijkbaar bouwen vrouwen anders, daar ben ik wel benieuwd naar."

Zoals was te verwachten, komt van het overvolle wenslijstje slechts een flard aan bod. Maar niet getreurd. Tijdens de echte rondleiding in het weekend van de architectuur heeft Asselbergs een bus tot zijn beschikking, zodat hij de tocht nog eens uitgebreid over kan doen. Asselbergs is niet de enige rondleider die door het Arcam is ingeschakeld. Ook Sjoerd Soeters, Ben Loerakker (architecten), Han Michel (Lieven de Key- en De Principaal-directeur) en Dirk Sijmons (directeur H+N+S Landschapsarchitecten) zullen geïnteresseerden door de stad voeren.

"Dat bruggetje van Hans van Heeswijk naar het KNSM-eiland vind ik zo heerlijk geslaagd," zegt Asselbergs in zijn knalpaarse huurauto met automatische ramen. "Let nu goed op, hier gebeurt iets merkwaardigs. We waren op een eiland, het kenmerk van een eiland is dat het op het water

ligt, maar hier ligt ook de KNSM-jaan. Zie je de zon? Nu is ie er nog en nu draaien we de KNSM-jaan in en de zon is weg. Zelfs op een zonnige dag is de KNSM-jaan een afschuwelijk grauwe, op onderdelen zelfs gruwelijke straat, waar je nauwelijks contact hebt met het water. Je gelooft toch niet dat je hier in een soort super-Venetie bent?!" Niet alleen loopt de KNSM-jaan dood in een van de meest 'lullige plantsoenen die je je maar voor kunt stellen', vindt Asselbergs, maar ook ligt hij door zijn oost-west oriëntering principieel fout. Het Java-eiland heeft wat hem betreft een grotere kans van slagen, omdat de woningen en kades veel beter op het water liggen.

Verder naar een andere favoriet, Hans van Heeswijk. Bij zijn zilvergrijze, staalplaten woningen in de Dapperbuurt, slaakt Asselbergs een kreet van opwinding: "Daar wil ik wel wonen. Qua materiaalgebruik was dit pand ooit heel omstreken. Het zou niet passen in de omgeving, maar dat deed het Rietveld-Schröderhuis destijds ook niet. Natuurlijk moet het geen doel op zich zijn om een eigenwijs gebouw neer te zetten en het is niet te hopen dat er straks allemaal van Heeswijkjes opdunnen, maar één zo'n pand geeft de straat open identiteit."

We eten een broodje kaas in het naastgelegen café East of Eden en zwerven nog wat door de buurt op zoek naar onverwacht avontuur. Als dat er niet blijkt te zijn, stappen we weer in de auto

om de stad in oostelijke richting te verlaten. Behalve de afzonderlijke gebouwen wil Asselbergs tijdens zijn rondleiding het silhouet van de stad laten zien. In de laatste jaren heeft een enorme schaalverandering plaatsgehad en daarbij past een nieuw soort gebouw. Een mammoetgebouw als de Arena of een wolkenkrabber als de Rembrandttower. "Ik rijd heel veel over de ring en daarbij geeft de Rembrandttower rust en oriëntatie. Als object vind ik hem heel mooi." Maar er wordt te weinig nagedacht over de snelwegarchitectuur, vindt Asselbergs. De gebouwen staan slecht verankerd in hun omgeving en zijn niet uitdagend genoeg. Alsof we niet weten wat we met de nieuwe tijd aanmoeten. "Het nieuwe hoofdkantoor van de ABN-Amro wordt slechts negentig meter hoog," verzucht Asselbergs. "Dat had op zo'n plek toch veel hoger gekund. Dat enorme ding van de Arena heeft werkelijk tot een krankzinnige verandering van Amsterdam-Zuidoost geleid. De kantoorstorens ernaast zijn luciferdoosjes geworden. Dat staat straks ook de Zuidas te wachten."

Op zoek naar de 'vrouwen', dwalen we nog even door Nieuw-Sloten, maar de tijd is op. Terug over de ring. Aan het eind van de rit constateert Asselbergh dat het goed gaat met de architectuur van Amsterdam. Maar er is een nieuw probleem aan de horizon verschenen. Met de over-all visie die voor

samenhang moet zorgen is het magertjes gesteld en Amsterdam kampt met een gebrek aan stedenbouwkundige 'statements'. Met uitzondering van de op dit moment nog buiten-proportionele Piet Heintunnel dan toch wel: "Fantastisch, on-Nederlands, met slechts drie auto's op twee rijen breed asfalt. Een voorbeeld van denken op de juiste schaal, prachtig hoe dat in de stad ligt. Hier is stedenbouwkundige moed getoond."

MARINA DE VRIES

De bustochten van Thijs Asselbergs, Ben Loerakker, Sjoerd Soeters en Han Michel beginnen zaterdag om 14 uur. Kosten: f 32,50. Die van Dirk Sijmons met Maarten Kloos zondag 10-17.30 uur, kosten f 55. Opgeven bij Stichting Archivisie: 020.6258908.

De expositie Amsterdamse architectuur 1994-1996 is vanaf zaterdag tot 24 augustus te zien bij Arcam, Waterlooplein 211-213. Informatie: 020.6204878. De gelijknamige, Engelse publicatie kost f 27,50.

In Amsterdam zijn verder zaterdag en zondag diverse gebouwen opengesteld, waaronder het pas verbouwde Theater Instituut, de nieuwe Theaterschool aan de Jodenbreestraat, het Vormgevingsinstituut en diverse gebouwen van de Rijksgebouwendienst.

De Dag van de Architectuur Utrecht staat zaterdag in het teken van de Rietveldprijs. In en rond Architectuurcentrum Aorta en het nieuwe Universiteitsmuseum wordt een gevarieerd programma geboden. Meer informatie: 030.2321686.

De Skydome op de KNSM-jaan.

Naar het uiterste

Ben Loerakker, gepensioneerd, voorheen De Architectengroep: "Tussen de 130 nieuwbouwprojecten zit er nooit één die er met kop en schouders uitsteekt. Ik kan alleen zeggen waarop ik selecteer. Ik zit in de Welstandscommissie van de Binnenstad en stoer mij buitengewoon aan de tendens van 'we kunnen het niet meer in de twintigste eeuw'. Er bestaat een algemene teneur om de negentiende eeuw maar weer heilig te verklaren. Ontwikkelaars en aannemers zetten replica's van negentiende-eeuwse gebouwen neer omdat dat zo lekker verkoopt. Daarom ga ik op de Dag van de Architectuur langs in het oog lopende, spraakmakende, moderne projecten, zoals de twintig lagen hoge, zwarte woontoren van Wiel Arets op het KNSM-eiland. Zwart steen is natuurlijk niet populair, maar een van mijn vroegere medewerkers woont daar fantastisch op de negentiende verdieping en bovendien is het ding heel aantrekkelijk vormgegeven. Ik zal projecten bezoeken die naar het uiterste gaan, zoals de plaatstalen gevels van Hans van Heeswijk tegenover het Tropenmuseum of het eruitvallende, oranje pandje aan de Tweede Laurierdwarstraat. Ik zoek naar dingen die echt deze tijd weergeven. In de mode, de filmwereld, de muziek en literatuur zijn ze op het ogenblik absoluut niet bang om zelfs schokkende dingen te doen, waarom zou de architectuur dan zo behoudzuchtig moeten zijn?"

Als zaaigoed omhoog

Architect Sjoerd Soeters heeft aanvankelijk geen tijd om over zijn favoriete project na te denken: "Natuurlijk vindt elke architect het laatste waaraan hij werkt het allermeest, maar ik vind het een beetje flauw om het Java-eiland te noemen." Uiteindelijk, uit nood geboren, dan toch het Java-eiland: "Ik ben niet verrast door het resultaat dat nu zichtbaar wordt. Zo heb ik het honderden malen getekend. Maar ik ben wel buitengewoon gelukkig dat het nu net als zaaigoed omhoog komt. Op het Java-eiland is het gelukt in hoge dichtheid huizen te maken met een eigen identiteit. Met een herkenbaarheid van 'kijk daar woon ik'. Verder is het gelukt dat hele lange eiland in subeilandjes op te delen. Als je als voetganger over een één kilometer lang recht traject gaat, is dat buitengewoon ontmoedigend. Door daar bruggen in aan te brengen, en het idee van de bruggen was er eerder dan dat van de grachten, probeer ik te bereiken wat je aan de Amstel hebt: dat je voortdurend tussen en op de bruggen bent. Nu het in aanbouw is, blijkt het heel erg te werken en op dit moment ligt het water er nog niet eens, want dat is allemaal weer dichtgemaakt."

Woningen op het Java-eiland.

Een zak tumtummertjes

Dirk Sijmons, directeur H+N+S Landschapsarchitecten, organiseert met Maarten Kloos van de Arcam zondag een rondleiding voor 'verslaafden': zeven uur kijken naar Amsterdamse architectuur: "Het hele Java-eiland is mijn favoriet, kan dat? O gelukkig. Ik vind het leuk om zo'n totaalproject te kiezen, omdat ik dichterbij de stedenbouw sta. Eerst stond ik sceptisch tegenover het concept en vroeg me af of het niet te gekunsteld zou worden. Maar ik heb de bouw een beetje gevolgd en vind het ontzettend leuk worden. Het is echt een stedelijke wijk en ik vind de bouwhoogte zo goed, lekker stevig. Wat ik langzaam zie slagen, is dat ze de slimheid hebben gehad achter de trappenhuisen aan de zuidkant nog enkele gebouwtjes neer te zetten, voor woningen of bedrijven. Zulke typische stadsbouw hebben we naar mijn weten nog niet in Amsterdam. Wat ik verder leuk vind, is dat het plan zijn eigen commentaar vormt. De gebouwen zijn niet echt allemaal verschillend, hetzelfde gebouw keert vier keer terug. Alsof het een zak tumtummertjes is waar je hetzelfde tumtummertje in een iets andere kleur steeds terugvindt. Ik ben een beetje bang dat de grachtjes net te klein worden, maar alles bij elkaar vind ik het een heel aantrekkelijk project, met een voorbeeldige verhouding tussen stedenbouwkundig concept en liefdevol gemaakte gebouwen."

Het Scheepvaartmuseum aan het Kattenburgerplein.

Perfect sardineblikje

Han Michel, directeur woonstichting Lieven De Key en De Principaal, kiest tegen alle modes in voor het Scheepvaartmuseum: "Omdat dat gebouw het al zo lang volhoudt en het ook nog heel lang vol zal houden. Dat is zo bijzonder. Het is door Daniël Stalpert gebouwd, ik weet niet wanneer, en dat vind ik nou zo'n Hollandse bouwmeester! Hij heeft ook de Schuilkerk op het Amstelveld gemaakt, ook zo'n basis gebouw wat past bij de langzame stad. Rondom het Scheepvaartmuseum, dat overigens is gebouwd als magazijn voor de tuigage van schepen, is goed te zien hoe de stad heel langzaam maar zeker verandert. Eerst lag het gebouw aan het open havenfront. Toen is de trein erbij gekomen en de IJtunnel eraan. Kattenburg is afgebroken, het fantastische New Metropool is op de lunnel verschenen en al die tijd houdt het Scheepvaartmuseum stand. Het blijft zichzelf dat vind ik zo'n sterke eigenschap. Behalve al die koortsachtig nerveuze nieuwe gebouwen die op de architectuurdag worden bezocht, vind ik het aardig om zo'n stoer, eenvoudig gebouw te zetten. Het is echt een begrip. In 1821 werd het sardineblikje uitgevonden en daar is nooit meer iets aan verbeterd. Walnut, het Scheepvaartmuseum is onder gebouwen wat het sardineblikje onder de verpakkingen is."